

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: РОЛЬ ЮРИДИЧНОГО МЕХАНІЗМУ ТА ЙОГО СКЛАДНИКІВ

Арістова І. В.

ВСТУП

Відомо, що Україна (як і інші 193 держави-члени ООН) прийняла Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу. Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року» від 25 вересня 2015 року № 70/1¹, а також ініціювала розробку власного національного механізму, який сприятиме досягненню 17 Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР). Зокрема, в Україні у 2019 році, було затверджено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна»², у якій було визначено 86 завдань національного розвитку, 172 індикатори (показники) для їх моніторингу, відповідні рекомендації.

Дослідження основних положень доповіді Генерального секретаря ООН на Саміті по Цілям сталого розвитку (вересень 2019 року)³ дозволили усвідомити існування трьох рівнів досягнення ЦСР: 1) глобальний рівень (надсистема) – міжнародні механізми; 2) місцевий рівень (система) – національні механізми (органи публічної влади, стратегії, плани, програми, нормативно-правова база та ін.); 3) діяльність людей (підсистема) – громадянське суспільство, представники наукової спільноти, приватний сектор та ін.). Таким чином, чітко визначено роль науковців та наукового забезпечення для досягнення ЦСР. З огляду на змістовне наповнення ЦСР та завдань національного розвитку, невід’ємними складовими системи наукового забезпечення ЦСР в Україні постають: управління та менеджмент;

¹ Перетворення нашого світу. Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року № 70 /1. URL: <https://goo.su/g5Gu> (дата звернення: 17.06.2023).

² Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://goo.su/mcoIJDc> (дата звернення: 17.06.2023).

³ Десятиріччя дій та звершень для сталого розвитку: Доповідь Генерального Секретаря ООН на Саміті з Цілей сталого розвитку у вересні 2019 року. URL: <https://goo.su/YDc9gsw> (дата звернення: 17.06.2023).

економічні науки; фінансові науки; екологічна наука; аграрна наука; юридична наука; комп'ютерні науки; технічні науки. Слід підкреслити, що окремі завдання можуть вимагати використання, наприклад, як лише юридичних інструментів, так і комплексного використання інструментів юридичної науки та комп'ютерних наук.

Вважаємо, що усі завдання та рекомендації, що містяться у Національній доповіді⁴, для свого вирішення потребують ґрунтовного аналізу щодо з'ясування місця кожної галузі науки (у тому числі і юридична галузь) та здійснення їх конструктивного об'єднаного внеску у досягнення ЦСР. Варто підкреслити, що, ґрунтуючись на положеннях Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року № 722⁵, Національна Академія правових наук (далі – НАПрН) України впроваджує політику щодо формування відповідних напрямів юридичних розвідок. Аналогічна ситуація щодо напрямів наукових досліджень спостерігається і в рішеннях інших Академій наук України.

Важливо, що темою Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (далі – WSIS) у 2023 році поставали напрями дій WSIS для покращення та прискорення досягнення Цілей сталого розвитку. Актуальним для України постає питання впровадження оголошених напрямів з огляду на нові тенденції, нові знання та існуючий передовий досвід. Враховуючи роль науки у розвитку інформаційного суспільства, вважаємо, що саме представники наукової спільноти мають зробити свій вагомий внесок у розробку ефективних механізмів досягнення Цілей сталого розвитку з використанням можливостей інформаційного суспільства.

Виходячи із зазначеного вище, очевидним постає актуальність теми даної роботи.

Мета дослідження – визначити роль та особливості правового та інституційного забезпечення юридичного механізму як складових національного механізму досягнення Цілей сталого розвитку в умовах інформаційного суспільства в Україні.

⁴ Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://goo.su/mcoIJDc> (дата звернення: 17.06.2023).

⁵ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року :Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/722/2019> (дата звернення: 17.06.2023).

1. Правове забезпечення як складник національного механізму досягнення Цілей сталого розвитку в умовах інформаційного суспільства в Україні: роль інформаційної концепції права

Попередній контент-аналіз деяких завдань, індикаторів та рекомендацій, що закріплено у Національній доповіді⁶ (на наявність юридичного трактування у безпосередній формі), дозволив з'ясувати наступне. Наприклад, для розв'язання завдання 2.1 «Забезпечити доступність збалансованого харчування на рівні науково обґрунтованих норм для всіх верств населення»⁷ рекомендовано «стимулювання створення малих господарств (площа до 50 га), зокрема сімейних ферм, через удосконалення правової бази...»⁸ (йдеться про досягнення ЦСР № 2 – «Подолання голоду, розвиток сільського господарства»). Для досягнення ЦСР № 3 (Міцне здоров'я та благополуччя) рекомендовано «створення законодавчої бази для функціонування нової системи фінансування охорони здоров'я, яка базуватиметься на принципах соціальної відповідальності, прозорості та соціально-економічної обґрунтованості»⁹. Зокрема, для досягнення ЦСР № 4 (Якісна освіта) існує рекомендація щодо «реформування освітньої галузі, що передбачає оновлення стандартів освіти»¹⁰. Очевидно, що ефективна реалізація зазначених вище завдань та рекомендацій потребує зваженого об'єднання зусиль науковців, які є фахівцями з різних галузей національного права.

Пропонується для визначення місця та ролі юридичного механізму у досягненні ЦСР наступний алгоритм дій: 1. Визначення суспільних відносин, які потребують упорядкування за допомогою правових норм. 2. Аналіз характеру суспільних відносин (управлінські, трудові, майнові, інформаційні та ін.). 3. З'ясування рівня складності та структури суспільних відносин. 4. Пошук правових способів та засобів регулювання суспільних відносин, зважаючи на існуючий взаємозв'язок галузей права у системі національного права та тенденцію розвитку інформаційної концепції права в умовах інформаційного суспільства.

Виходячи із того, що місцевий рівень досягнення ЦСР передбачає розробку відповідного національного мех. анізму в Україні (органи

⁶ Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://goo.su/mcolJDe> (дата звернення: 17.06.2023).

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Там само.

¹⁰ Там само.

публічної влади, стратегії, плани, програми, нормативно-правова база та ін.), вважаємо за доцільне акцентувати увагу на врахуванні умов розвитку інформаційного суспільства в Україні під час дослідження юридичної складової національного механізму досягнення ЦСР. Передусім йдеться про дослідження системи права України, правового статусу органів публічної влади в умовах інформаційного суспільства. Варто зазначити, що важливим є не лише розв'язання певних питань, але й їх постановка для спільного вирішення. Будемо у подальшому дотримуватися наведеної позиції.

Усвідомлюючи значення місця кожної галузі науки у формуванні зазначеного механізму, акцентуємо увагу на внеску юридичної науки, а саме, на новому підході щодо удосконалення системи права. У роботі відстоюється позиція, що правове забезпечення юридичного механізму постає невід'ємною складовою національного механізму досягнення ЦСР в умовах інформаційного суспільства.

Узагальнення результатів існуючих доктринальних досліджень^{11,12,13} дозволяють усвідомити відсутність усталеної позиції щодо розуміння системи національного права та підходів стосовно її удосконалення, тлумачення основних положень системного підходу, підстав для формування нових галузей права та їх місця у системі права України, а також ігнорування основних тенденцій розвитку інформаційного суспільства та цифрової економіки в Україні. Було запропоновано власний підхід задля пояснення поставлених питань¹⁴. Під час дослідження були враховані існуючі напрацювання як вчених-юристів, так і фахівців у сфері системного підходу та інформаційних технологій. Обґрунтування положень авторського підходу знайшли своє висвітлення у статті¹⁵. Вважаємо за доцільне навести основні висновки та пропозиції, що є актуальними і на цей час.

¹¹ Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко, В. С. Журавського та ін. 2-е вид., переробл. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2008. 688 с

¹² Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2003. 304 с.

¹³ Мельник Р. С. Система адміністративного права України : монографія. Харків : Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. 398 с.

¹⁴ Арістова І.В. Система права України в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки. Приватне та публічне право. 2020. № 3. С. 44–51. DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.3.9>

¹⁵ Там само.

У попередніх публікаціях, наприклад, у статті¹⁶ вже зазначалося, що цифрова економіка постає однією із ознак інформаційного суспільства, яке, у свою чергу, потребує переосмислення ролі права, напрямів розвитку галузей права та їх взаємодії. Водночас, нові умови сьогодення зумовлюють і активізацію міждисциплінарних досліджень, на що свого часу звертали увагу юристи – фахівці в галузі інформаційного права^{17,18}, а сьогодні – до цього закликають і фахівці в галузі інформаційних технологій¹⁹. Йдеться передусім про використання знань загальної теорії права, інформаційного права, права інтелектуальної власності, загальної теорії функціональних систем, новітніх знань з інформаційних технологій, цифрової економіки.

Аналіз літератури, зокрема монографії²⁰, дозволив встановити, що основними інструментами цифрової економіки постають блокчейн, токен блокчейну, цифровий актив та смарт-контракт.

Варто підкреслити, що дослідження їх змісту та функціональних характеристик²¹ сприяли розумінню суттєвої динаміки формування інформаційних відносин. Дійсно, оскільки блокчейн – це структурована база даних, «ланцюжок блоків», де кожен пов’язаний з попереднім та містить в собі набір записів (інформації про події, людей, об’єкти, транзакції, серійні номери, видані кредити та ін.), то виникаючі суспільні відносини під час транзакції інформації чи при доступі до неї

¹⁶ Арістова І.В., Карпик Ю.А. Вплив цифрової економіки та європейської інтеграції на правотворчість у сфері інтелектуальної власності в умовах розбудови інформаційного суспільства та інформаційного законодавства в Україні. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph. Riga : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. P. 1. P. 255–288. DOI: 10.30525/978-9934-588-43-3/1.16 Available from: <http://dx.ua/8eVpr>

¹⁷ Арістова І. В., Курило В.І., Калугін О.Ю. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в аграрний сектор економіки України: організаційно-правовий аспект: монографія. За заг. ред. І. В. Арістової. К. : Редакційно-видавничий центр НУБіП України. 2014. 193 с.

¹⁸ Беляков К.І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення : монографія. К. : КВЦ, 2008. 576 с.

¹⁹ Кудь О.О., Кучерявенко М.П., Смичок Є.М. Цифрові активи та їх економіко-правове регулювання : монографія. Харків : Право, 2019. 384 с.

²⁰ Там само.

²¹ Арістова І.В., Карпик Ю.А. Вплив цифрової економіки та європейської інтеграції на правотворчість у сфері інтелектуальної власності в умовах розбудови інформаційного суспільства та інформаційного законодавства в Україні. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph. Riga : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. P. 1. P. 255–288. DOI: 10.30525/978-9934-588-43-3/1.16 Available from: <http://dx.ua/8eVpr>

мають інформаційний характер. З'ясовано, що постійне збільшення виникаючих (ініційованих різними суб'єктами) інформаційних відносин зумовлено закладенням у технології блокчейн дуже важливих принципів функціонування: абсолютна прозорість, «довірчий» характер системи, відкритість та захищеність даних користувачів, доступність до історії транзакції усіх учасників, розподіленість реєстру²². Водночас, поява Методики діагностики характеристик токену розподіленого реєстру (блокчейну) на відповідність цифровому активу²³ дозволила гарантувати належну безпеку власникам цифрових активів і, як наслідок, активізувала виникнення інформаційних відносин.

Вважаємо за необхідне нагадати, що: 1) токен блокчейну – це одиниця обліку блокчейну²⁴; 2) цифровий актив – це інформаційний ресурс, похідний від права на цінність і такий, що обертається в розподіленому реєстрі у вигляді унікального ідентифікатора²⁵; 3) комплексні властивості токену блокчейну зводяться до виконання однієї важливої функції – допуску до інформаційного ресурсу, який, у свою чергу, надає доступ до певного комплексу прав на цінність, під якими прийнято розуміти майно, майнові та немайнові права, цінні папери, послуги, роботи, цифрові активи тощо²⁶. З огляду на зазначену функцію токену блокчейну, є усі підстави вважати, що виникають складні суспільні відносини, зокрема, інформаційно-майнові, в яких інформаційні відносини виконують допоміжну (забезпечувальну) роль. Що стосується впливу інструменту смарт-контракту на формування нових інформаційних відносин, то це питання вже знайшло своє висвітлення у іншому нашому дослідженні²⁷.

Таким чином, існують об'єктивні передумови динамічного розвитку інформаційних суспільних відносин в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні, що, у свою чергу, може потребувати і відповідного дієвого нормативного регулятора, про який зазначено, наприклад, у

²² Кудь О.О., Кучерявенко М.П., Смичок Є.М. Цифрові активи та їх економіко-правове регулювання : монографія. Харків : Право, 2019. С. 14.

²³ Там само. С. 54.

²⁴ Там само. С. 47.

²⁵ Там само. С. 351.

²⁶ Там само. С. 73.

²⁷ Арістова І.В., Карпик Ю.А. Вплив цифрової економіки та європейської інтеграції на правотворчість у сфері інтелектуальної власності в умовах розбудови інформаційного суспільства та інформаційного законодавства в Україні. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph. Riga : Izdevniecība "Baltija Publishing", 2020. P. 1. P. 255–288. DOI: 10.30525/978-9934-588-43-3/1.16 Available from: <http://dx.ua/8eBpr>

роботі²⁸. Вважаємо за важливе підкреслити, що у попередній авторській публікації²⁹ було обґрунтовано необхідність формування системного механізму охорони суспільних відносин, невід’ємними взаємодіючими складовими якого постають правова охорона та технологічна охорона (за допомогою інструментів цифрової економіки). Зрозуміло, що на удосконалення функціонування зазначеного механізму мають впливати узгоджені дії щодо удосконалення кожної із складових механізму. Пропонуємо, у рамках даної статті, акцентувати увагу на виробленні підходу щодо удосконалення першої складової – правового регулювання суспільних відносин в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки в Україні, передусім, системи національного права в нових умовах сьогодення.

Переходячи до викладення авторського підходу, вважаємо за необхідне передусім визначити його вихідні положення: 1) система національного права є складовою частиною своєї надсистеми – національної правової системи; 2) система національного права призначена виконувати одну із функцій надсистеми в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки в Україні; 3) системоутворюючий чинник системи національного права – це мета, яку необхідно досягнути; 4) система національного права, у свою чергу, є надсистемою систем галузей права, які призначені здійснювати відповідні функції системи національного права; 5) в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки в Україні динамічно розвиваються інформаційна сфера суспільства та інформаційні суспільні відносини.

Задля формування пропозицій щодо удосконалення системи національного права в нових умовах сьогодення вважаємо за доцільне навести окремі положення авторської публікації³⁰, в яких відображена генеза поглядів авторки цієї статті щодо змісту поняття «інтегративна

²⁸ Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко, В. С. Журавського та ін. 2-е вид., перероб і допов. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 387.

²⁹ Арістова І.В., Карпик Ю.А. Вплив цифрової економіки та європейської інтеграції на правотворчість у сфері інтелектуальної власності в умовах розбудови інформаційного суспільства та інформаційного законодавства в Україні. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph*. Riga : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. Р. 1. Р. 255–288. DOI: 10.30525/978-9934-588-43-3/1.16 Available from: <http://dx.ua/8eVpr>

³⁰ Арістова І. В. Теоретико-правові засади інформаційних правовідносин. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології : колективна монографія. Київ: КВУЦ, 2019. С. 36–62.

інформаційна сфера» та його зв'язку з поняттям «система національного права».

Варто підкреслити, що розумінню суспільних відносин (правовідносин) в інформаційній сфері значною мірою сприяло введення в науковий обіг (ще у 2012 році) поняття «інтегративна інформаційна сфера», а також дослідження її структури³¹. Подальше усвідомлення змісту цього поняття дозволило розглядати інтегративну інформаційну сферу як модель правової сфери суспільства, що «пронизана» інформацією. Це підтверджується тим, що: 1) інформація є однією із гранично узагальнюючих категорій; 2) за своєю суттю і суспільні відносини, і правовідносини мають інформаційний характер. Пропонуємо в межах науки «інформаційне право» розвинути «інформаційну концепцію права» як вчення про інформаційну сутність права, яке було підтримано практично всіма дослідниками (наприклад, О.В. Кохановською³²).

На наше переконання, недостатньо назвати правову сферу «інформаційною системою»: необхідно досліджувати правову сферу з позицій системного підходу. До речі, авторка цієї роботи неодноразово доповідала на різноманітних науково-практичних конференціях (наприклад³³) результати своїх досліджень щодо конструктивного використання галузевими юридичними науками системно-структурного методу пізнання правових явищ, які мають розглядатися як елементи системи. На нашу думку, таке бачення потребує здійснення наступного важливого кроку, а саме, наукового пошуку у напрямку визначення поняття «система», яке використовується у юриспруденції і базується на принципах й законах формування та розвитку природних систем. Обґрунтуванням зазначеного напрямку дослідження постає одне із фундаментальних положень системного підходу, відповідно до якого «система» постає тим ізоморфним

³¹ Арістова І.В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності. *Інформація і право*. 2012. № 3 (6). С. 47–56.

³² Кохановська О.В. Основні теорії у сфері інформаційних правовідносин: концепція інформаційних прав як приватноправового інституту і теорія інформаційного права як галузі права у сучасній правовій доктрині України. *Приватне право*. 2013 № 1. С. 186–200.

³³ Арістова І.В. Проблема взаємодії галузей національного права: методологічні засади / Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання вітчизняної юридичної науки» (м. Суми, 13–14 квітня 2017 р.). Суми : вид-во СНАУ, 2017. С. 42–45.

принципом, який проникає через усі кордони, що історично склалися між різними науками³⁴.

Проведений у роботі аналіз доктринальних досліджень у галузі юриспруденції щодо розуміння понять «система», «правова система», «система права» (наприклад, робота³⁵) дозволив дійти висновку, що усі існуючі визначення поняття «система» є випадковими, не відображають справжніх сутнісних властивостей і тому, звичайно, не є конструктивними, тобто, не допомагають ставити нові, більш масштабні питання для дослідника. У зв'язку із зазначеним, вважалося за можливе запропонувати використання загальної теорії функціональних систем під час проведення наукових досліджень правової сфери – системи національного права. У попередній авторській роботі³⁶ відстоюється позиція, що розгляд правової сфери як системи має виходити із наступних положень цієї теорії.

1. Обов'язковим положенням для усіх напрямів системного підходу є пошук та формулювання системоутворюючого чинника. Рішення цієї ключової проблеми впливає як на визначення поняття «система», так і на усю стратегію його застосування у дослідницькій роботі. Йдеться про те, що у виразах «упорядкована взаємодія», «організована взаємодія» відсутній чинник, що упорядковує цю взаємодію.

2. Формування системи підпорядковано отриманню конкретного корисного результату. Лише результат може змінити неорганізовану множину на організовану. Будь-який компонент може увійти до складу системи лише у тому разі, якщо він вносить свою частку сприяння у отримання запрограмованого результату.

3. Задля досягнення результату (мети) система може «піти» на найбільші зміни у взаємодії своїх компонентів. Мається на увазі те, що усуваються із активної діяльності ті зв'язки між компонентами системи, які не допомагають отриманню корисного результату. Передбаченню поведінки системи сприяє концентрація уваги на характері зв'язків, що існують між компонентами системи, а не на самих компонентах. Системи, що складаються із частин абсолютно

³⁴ Арістова І.В. Система права України в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки. Приватне та публічне право. 2020. № 3. С. 44–51. DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.3.9>

³⁵ Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти): монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2003. С. 9–60.

³⁶ Арістова І. В. Теоретико-правові засади інформаційних правовідносин. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: колективна монографія. Київ: КВУЦ, 2019. С. 36–62.

різної природи та мають зовсім несхожі функції, підпорядковуються однаковим загальним законам організації.

Слід підкреслити, що природні системи у цій статті розглядаються як стандарт формування, функціонування та розвитку будь-якої іншої системи, у тому числі системи права та системи певної галузі права, що цілком узгоджується з останнім положенням загальної теорії функціональних систем³⁷.

Як було запропоновано у роботі³⁸, поняття «система права» доцільно визначати, ґрунтуючись на визначенні поняття «система» із загальної теорії функціональних систем: це сукупність вибірково включених компонентів, у яких взаємодія та взаємовідносини набувають характеру компонентів на отримання сфокусованого корисного результату. Важливо зрозуміти, що, відповідно до загальної теорії функціональних систем: а) компонент (елемент) системи має певні «ступені свободи» (зв'язки). Корисні зв'язки завжди підпорядковані досягненню результату системи; б) системи функціонують як «ціле» задля досягнення корисного результату; в) у системі, яка функціонує, завжди виникають емерджентні властивості (якісно нові); г) емерджентні властивості системи відрізняються від властивостей (їх суми) компонентів системи.

Підкреслимо, що для визначення складу системи права необхідно передусім встановити адекватні (сутнісні) критерії класифікації, відповідно до яких формуються повний опис системи. У роботі пропонується акцентувати увагу на сутнісному критерії класифікації – «предмет правового регулювання», тобто, на сфері суспільних відносин. Таким чином, система права формується, зважаючи на різноманітні сфери суспільних відносин: сфера управлінських відносин, сфера публічно-сервісних відносин, сфера трудових відносин, сфера інформаційних відносин та ін. Сфери суспільних відносин постають різноманітними предметами правового регулювання, регулюються відповідними галузевими нормами права (адміністративного, трудового, цивільного, інформаційного та ін.). При цьому, норми права (за галузями) розглядаються як підсистеми системи права. Оскільки системоутворюючим чинником системи права постає мета – «належний правопорядок у суспільстві», то, очевидно, що і кожна підсистема має

³⁷ Арістова І.В. Система права України в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки. *Приватне та публічне право*. 2020. № 3. С. 44–51. DOI: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.3.9>

³⁸ Арістова І. В. Теоретико-правові засади інформаційних правовідносин. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: колективна монографія. Київ : КВУЦ, 2019. С. 36–62.

«зробити свій внесок» у досягнення зазначеного результату, «корисно» взаємодіючи з іншими підсистемами. Вважаємо за доцільне нагадати, що у сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства не лише збільшується обсяг інформації (зокрема, правової), але й усвідомлюється її значення та роль у процесах соціальної взаємодії.

Зазначена тенденція, серед іншого, вплинула і на виникнення інформаційної сфери – сфери суспільних інформаційних відносин, і на отримання стрімкої динаміки формування інформаційних відносин, і на формування потреби у їх впорядкуванні за допомогою відповідних норм – норм інформаційного права. Переходячи від загального до конкретного, слід зазначити, що системоутворюючим чинником підсистеми інформаційного права постає мета – належний правопорядок у визначеній інформаційній сфері. Водночас, ця мета повинна узгоджуватися із метою правової сфери (як системи) – системи права. Враховуючи те, що інформація «проникає» в усі сфери суспільних відносин, вважаємо, що саме наука інформаційного права покликана очолити науковий пошук шляхів ефективного досягнення мети формування та функціонування системи права (правової сфери).

Відомо³⁹, що механізм правового регулювання (надалі – МПР) призначений для досягнення належного правопорядку у суспільстві. Усвідомлюючи необхідність дослідження усіх стадій МПР та усіх правових засобів, вважаємо за можливо акцентувати увагу на одному із правових засобів – правовідносинах, які аналізуються у межах другої стадії МПР, зважаючи на першу стадію (нормотворення)⁴⁰. Слід підкреслити, що і МПР, і правовідносини також досліджуються з позиції загальної теорії функціональних систем. Тобто, мета є системоутворюючим чинником.

Якщо мета не може бути досягнута в межах одного (простого) правовідношення, то формується: 1) складне правовідношення, яке може включати однорідні галузеві правовідношення (наприклад, два інформаційних правовідношення: інформаційно-інформаційне), якщо мета пов'язана саме з інформаційною сферою; 2) складне комплексне правовідношення, яке може включати різнорідні галузеві правовідносини (наприклад, інформаційно-адміністративне). Інформаційне правовідношення постає основним, оскільки мета пов'язана з інформаційною сферою, а адміністративне є забезпечувальним, оскільки допомагає здійсненню інформаційного правовідношення. Тобто, це приклад «взаємодії» інформаційної сфери та сфери управлінських відносин; 3) складне комплексне правовідношення, яке може включати

³⁹ Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Вид. 2-е, перероб. і доп. Харків: Еспада, 2009. С. 684–688.

⁴⁰ Там само.

різномірні галузеві правовідносини (наприклад, адміністративно-інформаційне). Адміністративне правовідношення постає основним, оскільки у даному випадку мета пов'язана із сферою управлінських відносин, а інформаційне є забезпечувальним. Це також приклад «взаємодії» сфери управлінських відносин з інформаційною сферою. До речі, аналогічна модель формується у випадку «взаємодії» інформаційної сфери із іншими сферами суспільних відносин. Таким чином, існують усі підстави вважати, що система права є, по суті, інтегративною інформаційною системою (сферою)⁴¹.

У зв'язку з цим у роботах^{42,43} пропонувалося називати суспільні відносини в інтегративній інформаційній сфері, що урегульовані нормами права, правовідносинами в інтегративній інформаційній сфері. Склад правовідносин наступний: 1) прості (галузеві) правовідносини – адміністративні, цивільні, трудові, інформаційні («чисті») та ін., які можуть мати як основний, так і забезпечувальний характер; 2) складні (галузеві) правовідносини – адміністративно-адміністративні, цивільно-цивільні, інформаційно-інформаційні та ін.; 3) складні (комплексні) правовідносини, в яких інформаційні («чисті») правовідносини постають основними – інформаційно-адміністративне, інформаційно-трудове, інформаційно-адміністративно-адміністративне та ін.; 4) складні (комплексні) правовідносини, в яких інформаційні («чисті») правовідносини постають забезпечувальними – адміністративно-інформаційне, майново-інформаційне та ін.⁴⁴

Дійсно, у випадку виникнення складних (комплексних) правовідносин, наприклад, із першого простого галузевого правовідношення (адміністративного) та другого простого галузевого правовідношення (інформаційного) формується адміністративно-інформаційне правовідношення. При цьому адміністративно-інформаційні правовідносини – це складні управлінсько-інформаційні відносини, що урегульовані нормами адміністративного та інформаційного права. Водночас, складні

⁴¹ Арістова І. В. Теоретико-правові засади інформаційних правовідносин. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: колективна монографія. Київ : КВУЦ, 2019. С. 36–62.

⁴² Там само.

⁴³ Арістова І.В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності. *Інформація і право*. 2012. № 3 (6). С. 47–56.

⁴⁴ Арістова І. В. Теоретико-правові засади інформаційних правовідносин. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: колективна монографія. Київ : КВУЦ, 2019. С. 36–62.

(комплексні) інформаційно-адміністративні правовідносини – це складні інформаційно-управлінські відносини, що урегульовані нормами інформаційного та адміністративного права. Нагадаємо, що «чисті» інформаційні правовідносини – це суто інформаційні («чисті») відносини, урегульовані нормами інформаційного права⁴⁵. До речі, суто інформаційними («чистими») відносинами постають суспільні відносини з приводу обігу інформації – створення, збирання, одержання, обробка, зберігання, використання, поширення, охорона та захист⁴⁶.

Таким чином, проведені у межах цієї статті дослідження дозволили розвинути існуючу «інформаційну концепцію права» в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки в Україні. Доведено, що «інформаційність» системи національного права проявляється як у інформаційній сутності будь-якої норми права (цивільного, адміністративного, трудового та ін. права), так і у посиленні взаємодії будь-якої норми права з нормами інформаційного права у нових умовах сьогодення. Такий підхід дозволяє адекватно реагувати на порушення правопорядку у інформаційному суспільстві, суттєвою ознакою якого є цифрова економіка з відповідними інноваційними цифровими інструментами.

2. Органи публічної влади як складник національного механізму досягнення Цілей сталого розвитку: особливості правового статусу в умовах інформаційного суспільства в Україні

У першій частині цього розділу акцентувалася увага на складових національного механізму досягнення ЦСР, зокрема, з урахуванням ролі юридичної науки у зазначеному процесі в умовах інформаційного суспільства в Україні. Аналіз положень Національної доповіді «Цілі Сталого розвитку: Україна»⁴⁷ дозволив усвідомити важливе значення органів публічної влади України у формуванні інституційного забезпечення досягнення ЦСР.

Слід зазначити, що процес визначення завдань ЦСР відбувався за певними напрямками, одним із яких був напрям – ефективне управління. У Національній доповіді зафіксовано тлумачення цього поняття, а саме: «Підґрунтям реалізації ЦСР є розбудова на всіх

⁴⁵ Арістова І.В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності. *Інформація і право*. 2012. № 3 (6). С. 47–56.

⁴⁶ Там само.

⁴⁷ Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://goo.su/mcoIJDC> (дата звернення: 17.06.2023).

рівнях відкритої спільноти, інституційно спроможної до ефективних дій. Таке управління передбачає: забезпечення особистої безпеки громадян, верховенство права та справедливого правосуддя; подолання організаційно-фінансових засад злочинної діяльності, корупції; підвищення ефективності дій органів державної влади та місцевого самоврядування на основі відкритості та прозорості прийняття рішень і громадського контролю за їх виконанням. Розбудова миру, зміцнення соціальної згуртованості та зниження рівня конфліктості за всіма суспільно-значущими чинниками значною мірою залежать від дієвості органів державної влади та місцевого самоврядування. Для виконання завдань у цій сфері необхідно забезпечити повноту участі громадян у державному управлінні та житті місцевих громад, поширити практику публічно-приватного партнерства, застосовувати комунікаційні технології тощо»⁴⁸.

Водночас, це знайшло своє відображення у Цілі № 16 «Мир, справедливість та сильні інститути», а також формулюванні відповідного завдання 16.7 – «Підвищити ефективність діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування»⁴⁹. Варто підкреслити, що у Національній доповіді наголошується, що від досягнення цієї цілі в Україні значною мірою залежить досягнення всіх інших Цілей сталого розвитку⁵⁰. Це ще раз засвідчує актуальність дослідження інституційного забезпечення.

Як зазначено у Національній доповіді⁵¹, на шляху досягнення ЦСР існують ризики, зумовлені недостатньою ефективністю діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Розробники Національної доповіді вважають, що основним засобом зміцнення дієвості органів державної влади та місцевого самоврядування є забезпечення повноти участі громадян в управлінні справами держави та місцевих громад. Ключовим чинником перетворень у цій сфері є зміна технологій комунікації управлінських інститутів між собою та з організаціями громадянського суспільства, що передбачає упровадження засобів оперативних міжвідомчих комунікацій, відкритого суспільного діалогу, постійного моніторингу ефективності управлінських рішень. Такі можливості, зокрема, надає впровадження електронного урядування⁵².

⁴⁸ Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://goo.su/mcoIJDc> (дата звернення: 17.06.2023). С. 10, 11.

⁴⁹ Там само. С. 115.

⁵⁰ Там само. С. 118.

⁵¹ Там само. С. 120.

⁵² Там само.

На нашу думку, важливою частиною зазначеної Національної доповіді є Додаток 3 – «Інформаційне забезпечення моніторингу досягнення ЦСР». Зокрема, у Додатку зазначається, що реалізація ЦСР потребує удосконалення процесу прийняття управлінських рішень на основі аналізу відповідної статистичної інформації. Моніторинг стану виконання завдань для досягнення ЦСР вимагає відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення із застосуванням комплексних підходів та використанням різних джерел даних. Водночас, наголошується на необхідності впровадження комплексного підходу до дослідження прогресу на шляху досягнення ЦСР, який полягає у застосуванні різноманітних типів інформації, які дозволять визначити масштаби та напрями зрушень, виявити прямі та приховані причинно-наслідкові зв'язки та фактори найбільш вагомого впливу для подальшого використання у процесі розроблення відповідної державної політики⁵³.

У Додатку 3 також звертається увага на існуванні проблем, які можуть ускладнювати проведення якісного моніторингу ЦСР, зокрема на національному рівні. А саме, йдеться про відсутність методології та методики обчислення ряду індикаторів; відсутність методики аналізу відповідності національних індикаторів міжнародним стандартам; відсутність нормативного акту, що визначає ЦОВВ, який є відповідальним за розробку порядку ведення моніторингу як на міжнародному, так і на національному рівні, а також ЦОВВ, відповідальні за надання інформації; недостатність вітчизняної інформаційної бази, що спричинює необхідність запровадження спеціальних обстежень⁵⁴.

Аналіз положень Національної доповіді, а також рішень Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (WSIS, 2023 р.)⁵⁵, дозволяє усвідомити необхідність конструктивного впровадження усіх можливостей інформаційного суспільства для формування ефективного інституційного забезпечення досягнення ЦСР, у тому числі ефективної діяльності органів публічної влади України під час управління та моніторингу досягнень ЦСР.

⁵³ Цілі сталого розвитку: Україна: Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. С. 173. URL: <https://goo.su/mcoIJDc> (дата звернення: 17.06.2023).

⁵⁴ Там само. С. 174.

⁵⁵ World Summit on the Information Society Forum 2023. URL: <https://www.itu.int/net4/wsis/forum/2023/> (дата звернення: 17.06.2023).

Важливо зазначити, що водночас і Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки⁵⁶, також ставить перед органами публічної влади України нові креативні завдання, які потребують нестандартних рішень, нових ініціатив, впровадження ефективного ресурсного менеджменту з використанням Інтернету речей, «розумних мереж», володіння цифровою компетенцією та навичками і т. ін.

Опрацювання положень Національної доповіді сприяло розумінню, що органи публічної влади України мають реалізовувати різноманітні функції для виконання відповідних завдань, зокрема управлінську, публічно-сервісну, інформаційну. Виникає закономірне питання: чи існують відповідні повноваження для реалізації зазначених функцій, чи мають вони своє законодавче закріплення?

Передусім, слід підкреслити, що на сьогоднішній день в Україні відсутні комплексні наукові роботи, присвячені аналізу правового статусу органів публічної влади в умовах інформаційного суспільства (за виключенням авторської публікації⁵⁷). На нашу думку, необхідність розробки національного механізму досягнення ЦСР, зокрема його юридичної частини (юридичного механізму), об'єктивно вимагає переосмислення результатів зазначеної статті у контексті їх корисності задля формування ефективного інституційного забезпечення національного механізму досягнення ЦСР. Для зручності сприйняття цих результатів, вважаємо за доцільне навести основні положення статті⁵⁸.

Передусім, слід зазначити, що основна увага була приділена окремим складовим органів публічної влади України, а саме, органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, оскільки саме вони є одними із основних суб'єктів розбудови інформаційного суспільства в Україні. До речі, ці органи також складають основу інституційного забезпечення національного механізму досягнення ЦСР. Під час дослідження у статті⁵⁹ зазначені органи публічної влади, з огляду на функції, які вони виконують (управлінська, публічно-

⁵⁶ Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://goo.gl/zoUzYE> (дата звернення: 17.06.2023).

⁵⁷ Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177–186. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uf7bwhcul5fGJoQ4lnQeqY-yNQsFvlq3/view?usp=sharing>

⁵⁸ Там само.

⁵⁹ Там само.

сервісна, інформаційна), у межах висунутої гіпотези, розглядалися і як суб'єкти адміністративного права, і як суб'єкти інформаційного права. І справедливості такої гіпотези необхідно було довести. Для цього використовувалася методологія наукової діяльності як вчення про організацію наукової діяльності у сфері, зокрема, адміністративного та інформаційного права⁶⁰.

На нашу думку, варто дати додаткові пояснення. Передусім, слід зазначити, що органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування України є різновидом суб'єктів адміністративного права (наприклад⁶¹). Водночас, останнім часом з'явилися наукові дослідження, у яких обґрунтовано, що зазначені органи, реалізуючи інформаційну функцію та постаючи суб'єктами інформаційних відносин, є суб'єктами інформаційного права (наприклад^{62,63,64}). Вважаємо за необхідне підкреслити, що у юридичному середовищі відсутня узгоджена позиція щодо належності зазначених органів публічної влади України до суб'єктів інформаційного права (наприклад^{65,66}). Таким чином, наведена ситуація постає додатковим аргументом на користь проведення ґрунтовного дослідження правового статусу зазначених органів

⁶⁰ Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177–186. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uf7bwhcul5fGJoQ4lnQeqY-yNQsFvIq3/view?usp=sharing>

⁶¹ Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у 2-х т. Т. 1: Загальна частина. Ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова) та ін. К. : ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2007. С. 185.

⁶² Арістова І.В., Запара С.І. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти реалізації національної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні: цілі, завдання, функції, повноваження, напрямки удосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2017. Вип. 43 (2). С. 16–28.

⁶³ Арістова І. В., Кузнецова М. Ю. Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах : монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К. : Видавничий центр НУБіП України, 2015. С. 72–90.

⁶⁴ Арістова І. В. Стадник Р.І. Органи виконавчої влади України як розпорядники публічної інформації: теоретико-правові та практичні питання: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К. : Видавничий центр НУБіП України 2018. С. 78–92; 193–195.

⁶⁵ Мельник Р. С. Система адміністративного права України : монографія. Харків : Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. С. 321–351.

⁶⁶ Мельник Р.С. Новий погляд на «вічну» проблему : предмет адміністративного права. Питання адміністративного права. Книга друга. Харків, ТОВ «Оберіг», 2018. С. 33–52.

публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства, спираючись на методологію наукової діяльності⁶⁷.

Вважаємо, що корисно акцентувати увагу на «схемі методології наукового дослідження органів публічної влади України як суб'єктів адміністративного та інформаційного права». Вона наступна: 1) характеристика наукової діяльності щодо вказаних органів (особливості, принципи, умови, норми наукової діяльності); 2) логічна структура наукової діяльності щодо наведених органів публічної влади України (суб'єкт, об'єкт, предмет, форма, засоби, методи, результати наукової діяльності); 3) часова структура наукової діяльності зазначених органів (фази, стадії, етапи наукової діяльності).

Надамо інформацію щодо окремих елементів наведеної схеми, які, на наш погляд, заслуговують на особливу увагу у контексті їх правового статусу. Зокрема, йдеться про один із компонентів логічної структури – засоби та методи наукового дослідження. На нашу думку, розвиток науки «адміністративне право» та «інформаційне право» потребує як зваженого використання та удосконалення існуючих у інших науках (передусім юридичних) засобів наукового пізнання, так і розробки нових. До речі, усі засоби наукового пізнання характеризуються тим, що їх створюють та застосовують задля досягнення тих чи інших цілей. Вважаємо, що в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні, у тому числі динамічного впровадження в усі сфери життя життя новітніх інформаційних технологій, особлива роль має належати інформаційним засобам пізнання. Саме ці засоби пізнання сприяють підвищенню ефективності наукової комунікації, значно спрощують обробку статистичних даних, зокрема, щодо діяльності суб'єктів публічної влади в Україні стосовно доступу до публічної інформації, захисту персональних даних, створення різноманітних реєстрів інформації, надання публічних (інформаційних, адміністративних) послуг тощо.

В умовах розвитку інформаційного суспільства, заснованого на знанні, значна увага приділяється методу моделювання, який тісно пов'язаний із експериментом, тобто, йдеться про так званий модельний експеримент. Водночас, на наш погляд, заслуговує на особливу увагу також і особливий вид моделювання – уявний експеримент, який допомагає виявити «у чистому вигляді» найбільш важливі, суттєві зв'язки та відношення, у думках «програти» можливі ситуації, відсіяти

⁶⁷ Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177–186. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uf7bwhcul5fGJoQ4lnQeqY-yNQsFvlq3/view?usp=sharing>

непотрібні варіанти⁶⁸. На нашу думку, цікавим, як з наукової, так і практичної точки зору, постає те, що метод моделювання слугує також способом конструювання чогось нового, того, що не існувало раніше у практиці. Модель органів публічної влади України, наприклад, як суб'єктів інформаційного права, дійсно, буде конструювати нове, а саме: правовий статус органів виконавчої влади та органи місцевого самоврядування України ніколи раніше не досліджувалася у контексті однієї із складових системи інформаційного права. При цьому будуть створюватися моделі-гіпотези, що будуть виявляти механізми зв'язку між компонентами об'єкта, що досліджується, а потім перевірятися на практиці⁶⁹. До речі, саме у такому розумінні метод моделювання останнім часом достатньо широко використовується у суспільних науках.

Вважаємо за доцільне надати бачення часової структури методології наукового дослідження⁷⁰. Передусім, слід відмітити, що в умовах розвитку інформаційного суспільства організацію наукової діяльності щодо органів публічної влади України, як суб'єктів адміністративного та інформаційного права, доцільно досліджувати у проектній формі⁷¹. Тобто, наукове дослідження має проектуватися, а саме формується завершений цикл наукової діяльності, який визначається трьома фазами: 1) фаза проектування, результатом якої є наукова гіпотеза та модель (система), яка формує план її реалізації; 2) технологічна стадія – перевірка гіпотези (реалізація системи); 3) рефлексивна фаза – проведення оцінки: чи потрібно коригування гіпотези (моделі)⁷².

Дослідження показали, що логічна структура першої фази загально визнана і вона є універсальною для усіх галузей знань, тобто, і для адміністративного та інформаційного права: виявлення протиріч – постановка проблеми – визначення об'єкта та предмета дослідження – формулювання його мети – побудова наукової гіпотези – визначення задач дослідження. Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на тому,

⁶⁸ Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177–186. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uf7bwhcul5fGJoQ4lnQeqY-yNQsFvlq3/view?usp=sharing>

⁶⁹ Там само.

⁷⁰ Там само.

⁷¹ Арістова І. В. Становлення науки «інформаційне право»: питання методології. Ч. I. Публічне право. 2016 р. № 2. С. 245–250.

⁷² Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177–186. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uf7bwhcul5fGJoQ4lnQeqY-yNQsFvlq3/view?usp=sharing>

що на цій фазі проектується система наукового знання щодо органів публічної влади України як суб'єктів адміністративного та інформаційного права, яку саме має намір побудувати дослідник (суб'єкт). Слід також підкреслити, що фаза проектування включає до себе наступні основні стадії: 1) концептуальна; 2) побудова гіпотези; 3) конструювання; 4) технологічна підготовка дослідження.

На наше переконання, один із корисних етапів концептуальної стадії пов'язаний із найважливішим методом пізнання – виявлення наукових протиріч. Сьогоднішній стан розвитку юридичної науки в Україні свідчить про те, що органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування України розглядаються переважно як суб'єкти адміністративного права⁷³. Водночас, зазначені органи є учасниками і інформаційних відносин, які динамічно формуються в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні, про що свідчать, зокрема, положення відповідних нормативно-правових актів (наприклад, Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»⁷⁴).

Деякі фахівці в галузі адміністративного права, визнаючи, з одного боку, участь органів виконавчої влади у інформаційних відносинах, з іншого боку, вважають, що правове регулювання інформаційних відносин за участі зазначених органів пов'язано із реалізацією норм адміністративного права. Тобто, йдеться про те, що: 1) правовою формою інформаційних суспільних відносин є адміністративні правовідносини; 2) органи виконавчої влади України є суб'єктами адміністративних правовідносин, а отже, і суб'єктами адміністративного права^{75,76}.

На нашу думку, слід передусім враховувати те, що інформаційні відносини не є предметом адміністративного права, що підтверджується аналізом цього предмету, який наведений, наприклад, у роботі⁷⁷. Це означає, що суб'єкти інформаційних відносин можуть бути адресатами

⁷³ Мельник Р.С. Новий погляд на «вічну» проблему : предмет адміністративного права. Питання адміністративного права. Книга друга. Харків, ТОВ «Оберіг», 2018. С. 33–52

⁷⁴ Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 9 січня 2007 року. URL: <https://goo.gl/oRp05P> (дата звернення 17.06.2023).

⁷⁵ Біленська Д.О. Адміністративно-правове регулювання інформаційних відносин в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2016, 21 с.

⁷⁶ Галинська К.Ю. Адміністративно-правове забезпечення інформаційного правопорядку в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2016, 18 с.

⁷⁷ Стеценко С. Г. Сучасний погляд на предмет адміністративного права. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 20–26.

права, тобто, тими, які перебувають під дією права, а саме, інформаційного права. Вони визнаються в якості абстрактної правової особи, можливим носієм інформаційних прав та обов'язків. Для даного дослідження це означає, що органи публічної влади України за певних умов можуть бути суб'єктами інформаційного права, а також потенційними суб'єктами інформаційних правовідносин. Тобто, незважаючи на те, що зазначені органи публічної влади України загально визнані у юридичному середовищі суб'єктами саме адміністративного права, є усі підстави для дослідження зазначених органів і як суб'єктів інформаційного права.

До речі, згодом, після концептуальної стадії дослідження, буде опрацьовуватися стадія побудови гіпотези та формуватися модель (система), яка формує план її реалізації. Варто підкреслити, що саме на цій стадії і з'явиться можливість висунути гіпотезу, відповідно до якої зазначені органи публічної влади України можуть бути під час розбудови інформаційного суспільства і суб'єктами адміністративного права, і суб'єктами інформаційного права. А вже на технологічній стадії – здійснити ґрунтовну її перевірку.

Водночас, на концептуальній стадії нашого наукового дослідження вважаємо за доцільне визначити основні засади, якими пропонуємо керуватися під час розробки плану реалізації моделі та перевірки гіпотези. На нашу думку, слід зважати на наступне:

1) існування інформаційних відносин (як одного із видів суспільних відносин) є підтвердженим фактом: а) інформаційні відносини, наприклад, виникають під час створення, збирання, оброблення, накопичення, зберігання, пошуку, поширювання інформації; отримання (на інформаційний запит) публічної інформації (є на сьогодні основними) та ін.; б) законодавчо також визнано існування інформаційних відносин, а також їх суб'єктів (у тому числі, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування) та об'єкта (інформації) – ст. 4 Закону України «Про інформацію»⁷⁸.

2) значна кількість інформаційних відносин потребує свого правового регулювання; з розбудовою інформаційного суспільства в Україні зростає соціальна значущість інформаційних відносин, а отже, і необхідність їх належного упорядкування за допомогою правових засобів;

3) виникла потреба у формуванні нової галузі права – «інформаційне право», яке вважається самостійною, комплексною галуззю права, якій притаманний свій специфічний предмет та методи, які запозичені із інших фундаментальних галузей права – імперативний

⁷⁸ Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року. URL: <https://goo.gl/ht1D7a> (дата звернення 17.06.2023).

та диспозитивний⁷⁹; специфічні групи інформаційних відносин складають відособлений предмет регулювання, який, водночас, тісно взаємодіє з іншими галузями права;

4) існує класифікація норм права «за предметом правового регулювання» (тобто, за галузями права): норми конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного, інформаційного права та ін.⁸⁰;

5) поняття «норми інформаційного права» тлумачиться наступним чином: це система правових норм, що регулюють на комплексній основі дозволів, позитивних зобов'язань та заборон сукупність суспільних відносин, яка постає предметом інформаційного права⁸¹. Виходячи із фундаментальних постулатів інформаційного суспільства, побудованого на знанні, простежується тенденція щодо перерозподілу кількості норм інформаційного права за «різними способами правового регулювання»: збільшується кількість норм, що мають диспозитивний характер⁸²;

6) під нормою інформаційного права розуміється загальнообов'язкове правило поведінки, яке регулює суспільні інформаційні відносини, тобто, саме норма інформаційного права є регулятором суспільних інформаційних відносин. Норма інформаційного права регламентує поведінку сторін суспільних інформаційних відносин і забезпечує відповідність взаємних інформаційних прав та обов'язків суб'єктів, які виступають учасниками таких відносин⁸³;

7) під інформаційним правовідношенням розуміється врегульоване нормами інформаційного права суспільне інформаційне відношення, сформоване у нерозривній єдності правової та матеріальної (фактичної) складової змісту⁸⁴;

⁷⁹ Арістова І. В. Стадник Р.І. Органи виконавчої влади України як розпорядники публічної інформації: теоретико-правові та практичні питання: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К.: Видавничий центр НУБіП України 2018. С. 45.

⁸⁰ Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Пер. з рос. Х.: Консум, 2001. С. 281.

⁸¹ Арістова І. В., Кузнецова М. Ю. Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015. С. 31.

⁸² Там само. С. 45.

⁸³ Кохановська О. В. Концепція інформаційних правовідносин у сучасній правовій доктрині. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. Хмельницький, 2004. № 4 (12). С. 21.

⁸⁴ Арістова І. В., Кузнецова М. Ю. Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К.: Видавничий центр НУБіП України, 2015. С. 221.

8) поглибленню сутності інформаційних правовідносин сприяє наступне: а) розуміння інформаційних правовідносин як правового засобу переведення загальних положень норм інформаційного права (об'єктивного права) в конкретні (суб'єктивні) інформаційні права та обов'язки учасників інформаційних правовідносин; б) реальні учасники інформаційних правовідносин – це суб'єкти інформаційних правовідносин; потенційні учасники інформаційних правовідносин – це суб'єкти інформаційного права, що зумовлено положеннями теорії держави і права про співвідношення понять «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідношення»⁸⁵;

9) інформаційне право, як самостійна комплексна галузь права, тісно взаємодіє передусім з профілюючими галузями права, а також спеціальними галузями права. Наприклад, адміністративне право взаємодіє з інформаційним правом передусім через наявність у одному та іншому відносин субординації. Водночас, взаємодія не стирає кордонів, які об'єктивно існують між сферою суспільного життя і діяльності, пов'язаної з інформацією, та іншими сферами суспільних відносин, що урегульовані нормами іншої галузевої належності. Наприклад, від адміністративного права інформаційне регулювання відрізняється тим, що, хоча у ньому і присутні відносини влади та підпорядкування, але вони стосуються «управління» лише частиною спектру інформаційних відносин, за межами яких підпорядкованість завершується;

10) у випадку неможливості досягнення мети правового регулювання за допомогою одного правовідношення, виникає потреба, наприклад, у формуванні складного правовідношення⁸⁶. При цьому може йтися про так зване комплексне правовідношення, кожна складова якого урегульована нормами різних галузей права, наприклад, адміністративного та інформаційного права. Якщо адміністративне правовідношення є основним, а інформаційне правовідношення – забезпечувальним (тобто, виникає адміністративно-інформаційне правовідношення), то вважається, що сформоване складне правовідношення. За умови участі, наприклад, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування України в обох правовідношеннях, слід вважати зазначені органи як суб'єктами адміністративного права (перше правовідношення), так і суб'єктами інформаційного права

⁸⁵ Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Пер. з рос. Х. : Консум, 2001. 656 с.

⁸⁶ Арістова І. В. Теоретико-правові засади інформаційних правовідносин. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології : колективна монографія. Київ : КВУЦ, 2019. С. 36–62.

(друге правовідношення). Тобто, у роботі припускається, що органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування України можуть бути і суб'єктами адміністративного права, і суб'єктами інформаційного права.

Вважаємо за важливе ще раз підкреслити, що, незважаючи на участь зазначених органів публічної влади України у інформаційних відносинах, ці органи значна кількість вчених розглядають лише суб'єктами адміністративного права (наприклад⁸⁷). У даному випадку протиріччя розуміється як неузгодженість, невідповідність між бажаним (з точки зору теорії інформаційного права) і реальним (що має місце в теорії адміністративного права).

Зважаючи на виявлене протиріччя, дослідник (суб'єкт) здатний визначити проблему дослідження, що характеризує ще один етап концептуальної стадії дослідження. Варто зазначити, що, з гносеологічної точки зору, проблема – це специфічна форма організації знання, об'єктом якого є не безпосередня предметна реальність, а стан наукового знання про цю реальність⁸⁸. Важливо, що саме проблема забезпечує цілеспрямовану мобілізацію колишніх знань та організацію отримання нових знань, які здобуваються під час їх дослідження. Тобто, проблема виконує особливу функцію – цілеспрямовання наукового дослідження. Корисним є виділення певних етапів у процесі постановки проблеми: постановка проблеми, оцінка проблеми, обґрунтування проблеми. Усі ці етапи були розкриті у авторській публікації⁸⁹, однак, вважаємо за доцільне нагадати окремі положення щодо першого етапу – постановка проблеми. Формулюванню проблеми сприяє процес пошуку питань, які наближають дослідника (суб'єкта) до найбільш адекватної фіксації невідомого знання. Наприклад, у випадку наукового дослідження зазначених органів публічної влади України як суб'єктів адміністративного та інформаційного права, такими питаннями можуть бути наступні: а) чи існують такі інформаційні суспільні відносини, суб'єктами яких є органи публічної влади України (передусім органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування)?; б) чи впливають умови розбудови інформаційного

⁸⁷ Мельник Р.С. Новий погляд на «вічну» проблему : предмет адміністративного права. Питання адміністративного права. Книга друга. Харків, ТОВ «Оберіг», 2018. С. 33-52.

⁸⁸ Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177–186. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uf7bwhcul5fGJoQ4lnQeqY-yNQsFvlq3/view?usp=sharing>

⁸⁹ Там само.

суспільства на виникнення та інституалізацію нової функції суб'єктів публічної влади України – інформаційної?; в) чи законодавчо передбачено необхідність реалізації зазначеними органами інформаційної функції та виконання завдань в інформаційній сфері України? г) чи існує необхідна умова (інформаційна правосуб'єктність) для набуття зазначеними органами статусу суб'єкта інформаційного права?; д) чи законодавчо передбачено належні інформаційно-правові повноваження органів публічної влади України для реалізації їх інформаційної функції?; е) чи спроможні органи публічної влади України реалізувати свій інформаційно-правовий статус в інформаційних правовідносинах?; є) чи можуть органи публічної влади України бути суб'єктами різних галузей права (зокрема, адміністративного, інформаційного права)?

У статті⁹⁰ було доведено, що існує об'єктивна потреба у проведенні дослідження зазначених органів публічної влади України як суб'єктів інформаційного права.

З іншого боку, досягнення стратегічної мети щодо впровадження електронного урядування, за нашої попередньої гіпотези, потребує реалізації як інформаційно-правового статусу зазначених органів, так і адміністративно-правового. Тобто, проблема полягає у існуванні незмінної позиції окремих фахівців з адміністративного права щодо включення, зокрема, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування лише до системи суб'єктів адміністративного права, незважаючи на існування та становлення нової галузі права – інформаційне право. Іншими словами, оскільки проблема (як зазначалося вище) – це специфічна форма організації знання, об'єктом якого є стан наукового знання про предметну реальність, то можна стверджувати наступне. У системі наукових знань про окремі види органів публічної влади України (органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування) не враховано появу нового наукового (юридичного) знання, що зумовлено сьогодишньою об'єктивною реальністю, а саме: 1) стрімким проникненням інформації в усі сфери суспільного життя; 2) динамічним розвитком новітніх інформаційних технологій; 3) цифровізацією суспільства та держави; 4) активізацією становлення інформаційної функції держави і права; 5) формуванням інформаційної сфери суспільного життя, зростанням ролі її інформаційних відносин та необхідністю їх правового регулювання за допомогою норм нової, самостійної комплексної галузі права –

⁹⁰ Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177–186. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uf7bwhcul5fGJoQ4lnQeqY-yNQsFv1q3/view?usp=sharing>

інформаційне право; б) становленням нових складових системи інформаційного права, зокрема, правового статусу відповідних суб'єктів (зокрема, органів публічної влади України).

Вважаємо, що було зроблено лише перший крок у напрямку формування правового статусу органів публічної влади України за допомогою адаптованої методології наукового дослідження конкретної проблеми у сфері адміністративного та інформаційного права у контексті проектної форми організації відповідного дослідження. Усвідомлюючи існування різних підходів щодо визначення методології юридичних досліджень, пропонуємо активізувати зусилля науковців у напрямку їх тестування та вибору найефективніших.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що взаємопов'язаність Цілей сталого розвитку вимагає комплексних зусиль для їх досягнення, а також необхідність проведення міждисциплінарних наукових досліджень задля розв'язання завдань, визначених у Національній доповіді – Цілі сталого розвитку: Україна.

2. З'ясовано, що юридична наука має визначати напрями та правові засоби свого ефективного внеску у створення комплексного міждисциплінарного механізму для досягнення Цілей сталого розвитку.

3. Доведено, що галузі юридичної науки (конституційна, адміністративна, цивільна, екологічна, аграрна, трудова, інформаційна та ін.) повинні взаємодіяти між собою задля отримання інтегративного ефекту від правового регулювання різноманітних суспільних відносин, що виникають у процесі досягнення Цілей сталого розвитку.

4. Визначено, що юридичний механізм постає невід'ємною частиною національного механізму досягнення Цілей сталого розвитку в умовах інформаційного суспільства, а його складовими є правове та інституційне забезпечення.

5. Обґрунтовано особливості формування правового забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку. Передусім з'ясовано необхідність адаптації системи національного права до нових реалій у зв'язку з появою нових та розвитком існуючих суспільних відносин в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки в Україні. Встановлено, що: а) у нових умовах сьогодення внутрішня структура системи права недостатньо враховує об'єктивний розвиток суспільних відносин; б) дослідження системи і структури права постає важливим не лише для наукових, але й для чисто практичних цілей; в) відсутня усталена позиція вчених щодо розуміння системи національного права та підходів щодо її удосконалення в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки.

6. Запропоновано розвинути «інформаційну концепцію права», що знайшло своє відображення у розгляді моделі системи національного права як інтегративної інформаційної сфери, що є системним утворенням. Аргументовано доцільність дослідження системи національного права, використовуючи положення загальної теорії функціональних систем та зважаючи на розвиток природних систем, які розглядаються як стандарт для формування будь-якої системи.

7. Рекомендовано для визначення складу системи національного права зважати на розподіл інтегративної інформаційної сфери за критерієм класифікації – «предмет правового регулювання», враховуючи динамічний розвиток інформаційних відносин в умовах цифрової економіки. Встановлено складові системи національного права.

8. Переконалися, що в умовах цифрової економіки усе більшого значення набуває підсистема інформаційного права, яка перебуває у постійних зв'язках взаємосприяння з іншими підсистемами системи національного права. Запропоновано продовжити дослідження у контексті практичного застосування інформаційної концепції права, під час формування правового забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в умовах інформаційного суспільства в Україні.

9. Встановлено, що досягнення Цілей сталого розвитку об'єктивно потребує належного інституційного забезпечення як невід'ємної складової відповідного національного механізму. З'ясовано, що особливість інституційного забезпечення зумовлена умовами розвитку інформаційного суспільства в Україні, а також важливістю підвищення ефективності діяльності органів публічної влади, що впливає на успішне досягнення усіх Цілей сталого розвитку.

10. Доведено, що завдання Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» та моніторинг їх виконання в умовах інформаційного суспільства вимагає становлення та розвитку інформаційної функції передусім органів публічної влади. Водночас це зумовило переосмислення різновидів правового статусу зазначених органів (як складових інституційного забезпечення).

11. Обґрунтовано, що завдяки апробованій (у попередніх авторських публікаціях) методології наукового дослідження у проєктній формі органи публічної влади України мають як адміністративно-правовий, так і інформаційно-правовий статус для реалізації управлінської, публічно-сервісної та інформаційної функцій.

12. Запропоновано до статусних нормативно-правових актів правового забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку внести зміни та доповнення щодо врахування появи нових завдань, функцій та повноважень органів публічної влади в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено дослідженню визначення ролі та особливостей юридичного механізму, а також його складових – правового й організаційного забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в умовах інформаційного суспільства в Україні. З'ясовано, що юридична наука має визначати напрями та правові засоби свого ефективного внеску у створення комплексного міждисциплінарного механізму для досягнення Цілей сталого розвитку. Обґрунтовано необхідність врахування ключових чинників інформаційного суспільства під час формування правового забезпечення національного механізму реалізації Цілей сталого розвитку. Запропоновано розвинути інформаційну концепцію права задля проектування моделі системи національного права, адекватної новим реаліям, а також впроваджувати зазначену концепцію під час розробки правового забезпечення.

Встановлено, що особливість інституційного забезпечення зумовлена умовами розвитку інформаційного суспільства в Україні, а також важливістю підвищення ефективності діяльності органів публічної влади, що впливає на успішне досягнення усіх Цілей сталого розвитку. З'ясовано, що основними суб'єктами інституційного забезпечення постають органи публічної влади України, які реалізують управлінську, публічно-сервісну та інформаційну функції в умовах інформаційного суспільства. Обґрунтовано існування у зазначених органів як адміністративно-правового, так і інформаційного статусу, що потребує їх законодавчого закріплення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Перетворення нашого світу. Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року № 70/1. URL: <https://goo.su/g5Gy> (дата звернення: 17.06.2023).

2. Цілі сталого розвитку: Україна : Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://goo.su/mcoIJDc> (дата звернення: 17.06.2023).

3. Десятиріччя дій та звершень для сталого розвитку: Доповідь Генерального Секретаря ООН на Саміті з Цілей сталого розвитку у вересні 2019 року. URL: <https://goo.su/YDc9gsw> (дата звернення: 17.06.2023).

4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/722/2019> (дата звернення: 17.06.2023).

5. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник. За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко, В. С. Журавського та ін. 2-е вид., перероб і допов. К. : Юрінком Інтер, 2008. 688 с

6. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти) : монографія. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2003. 304 с.

7. Мельник Р. С. Система адміністративного права України : монографія. Харків : Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2010. 398 с.

8. Арістова І.В. Система права України в умовах інформаційного суспільства та цифрової економіки. *Приватне та публічне право*. 2020. № 3. С. 44–51. DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.3.9> URL: http://pp-law.in.ua/archive/3_2020/11.pdf

9. Арістова І.В., Карпик Ю.А. Вплив цифрової економіки та європейської інтеграції на правотворчість у сфері інтелектуальної власності в умовах розбудови інформаційного суспільства та інформаційного законодавства в Україні. *Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph*. Riga : Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. P. 1. P. 255–288. DOI: 10.30525/978-9934-588-43-3/1.16 Available from: <http://dx.ua/8eVpr>

10. Арістова І. В., Курило В.І., Калугін О.Ю. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в аграрний сектор економіки України: організаційно-правовий аспект : монографія. За заг. ред. І. В. Арістової. К. : Редакційно-видавничий центр НУБіП України. 2014. 193 с.

11. Беляков К.І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення : монографія. К. : КВІЦ, 2008. 576 с.

12. Кудь О.О., Кучерявенко М.П., Смичок Є.М. Цифрові активи та їх економіко-правове регулювання : монографія. Харків : Право, 2019. 384 с.

13. Арістова І. В. Теоретико-правові засади інформаційних правовідносин. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: колективна монографія. Київ : КВУЦ, 2019. С. 36–62.

14. Арістова І.В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності. *Інформація і право*. 2012. № 3 (6). С. 47–56.

15. Кохановська О.В. Основні теорії у сфері інформаційних правовідносин: концепція інформаційних прав як приватноправового інституту і теорія інформаційного права як галузі права у сучасній правовій доктрині України. *Приватне право*. 2013 № 1. С. 186–200.

16. Арістова І.В. Проблема взаємодії галузей національного права: методологічні засади. Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання вітчизняної юридичної науки» (м. Суми, 13–14 квітня 2017 р.). Суми : Вид-во СНАУ, 2017. С. 42–45.

17. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник. Вид. 2-е, перероб. і доп. Харків : Еспада, 2009. 752 с.

18. World Summit on the Information Society Forum 2023. URL: <https://www.itu.int/net4/wsis/forum/2023/> (дата звернення: 17.06.2023).

19. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <https://goo.gl/zoUzYE> (дата звернення: 17.06.2023).

20. Арістова І.В. Органи публічної влади України в умовах розбудови інформаційного суспільства: методологія дослідження. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. № 58. Т. 1. 2019. С. 177–186. URL: <https://drive.google.com/file/d/1uf7bwhcul5fGJoQ4lnQeqY-yNQsFvlq3/view?usp=sharing>

21. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у 2-х т. Т. 1: Загальна частина. Ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова) та ін. К. : ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2007. 592 с.

22. Арістова І.В., Запара С.І. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти реалізації національної політики розвитку інформаційного суспільства в Україні: цілі, завдання, функції, повноваження, напрямки удосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2017. Вип. 43 (2). С. 16–28.

23. Арістова І. В., Кузнецова М. Ю. Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К. : Видавничий центр НУБіП України, 2015. 250 с.

24. Арістова І. В. Стадник Р.І. Органи виконавчої влади України як розпорядники публічної інформації: теоретико-правові та практичні питання: монографія / За заг. ред. І. В. Арістової. К. : Видавничий центр НУБіП України 2018. 233 с.

25. Мельник Р.С. Новий погляд на «вічну» проблему : предмет адміністративного права. Питання адміністративного права. Книга друга. Харків : ТОВ «Оберіг», 2018. 182 с.

26. Арістова І. В. Становлення науки «інформаційне право»: питання методології. Ч. I. Публічне право. 2016 р. № 2. С. 245–250.

27. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року. URL: <https://goo.gl/oPp05P> (дата звернення 17.06.2023).

28. Біленська Д.О. Адміністративно-правове регулювання інформаційних відносин в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07 / Харків, НІОУ ім. Ярослава Мудрого, 2016, 21 с.

29. Галинська К.Ю. Адміністративно-правове забезпечення інформаційного правопорядку в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, НІОУ ім. Ярослава Мудрого, 2016, 18 с.

30. Стеценко С. Г. Сучасний погляд на предмет адміністративного права. *Публічне право*. 2016. № 1. С. 20–26.

31. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року. URL: <https://goo.gl/ht1D7a> (дата звернення 17.06.2023).

32. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Пер. з рос. Х. : Консум, 2001. 656 с.

33. Кохановська О. В. Концепція інформаційних правовідносин у сучасній правовій доктрині. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. Хмельницький, 2004. № 4 (12). С. 19–25.

Information about the author:

Aristova Irina Vasilievna,

Doctor of Laws, Professor,

Head of the Department of Administrative and Information Law

Sumy National Agrarian University

160, Herasym Kondratiev str., Sumy, 40021, Ukraine